

Diňe ýekeje mysal

Category: Kitapcy, Oba hojalygy: maldarçylyk we ekerançylyk, Sözlär

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Diňe ýekeje mysal DIÑE ÝEKEJE MYSAL



Şu günler syýasatyň dilinden «ah, ekerançylyk, wah, ekerançylyk» sözleri düşenok!

Ýerli ekerançylygyň ýagdaýyny gyzykly mysallar bilen 2017-nji ýylda «Bukudaky elita» (“Sakly Seçilmişler”) kitabymda ýazypdym. Elmydama bolşy ýaly şo gezegem hüjüme uçrapdym. Kimdir birileri üstümden arz etmek üçin suda ylgady. Masgara bolup ýeňildiler. Olaryň aladasy başgady – gurrumsaklar meniň ýazan bu kitabymy ygtybarsyzlaşdyrmak isläpdiler.

Ýakyn günlerde ýeňiljek ýetirilen zyýan baradaky habar şu ýazgyny ýazmagyma iterdi:

Abdylhamyt II Bursada başyny başlady, ugruna bolmady. Atatürk

Rize sebitleriniñ ekin-dikine amatlydygyny gördi, göz önüne tutan işini amala aşyrmagy-da başardy.

Çaýyñ gürrüñini edýäriň...

Atatürk kofe içýän ýurdy çay medeniýeti bilen tanyşdyrды. Türkiýe adam başyna düşýän sarp edijilikde (ýylda üç kg bilen) häzir 60 million dollara ýeteňkirlerdi.

Türkiýe jemi iş üpjünçiligi boýunça başinji orunda. 250 müň tonna çay öndürýäris. Birinji ýeri eýeleýän Hytaý 2 million 230 müň tonna öndürýär! Hytaýyñ çay ykdysadyýetiniñ dolanşygy 30 milliard dollardan geçýän bolsa, Türkiýäňki 2 milliard dollardan biraz geçýär. Munuñ içinde ýurdumyzyñ döwlet eýeçiliginiñ paýy azalýar, daşary ýurtly telekeçileriñ paýy welin barha artýar.

Çay satyn alnyşygy (importy) ösýär. 100 million dollara golaý çay importyna derek zordan 10 milliondan geçýän çay satyp (eksport) bilýäris. Ýyl geçdigisaýy bu görkeziji biziñ garşymyza işleýär. Gollandiýadanam çay satyn alýarys!

Nämüçin beýle? Diňe çaymy näme, AKP häkimiýeti ýerli oba hojalygyny-ekerançylyk ykdysadyýetini nämüçin hemişe kemeldip geldi?

Dizel ýangyjy, dökün, işçileriñ aýlygy we beýlekiler artyp barýar, goldaw azalýar, müşderi azalýar. Çay önümçiligi nämüçin azalmaýarka? Zyýan çeken telekeçi pudakdan çekiläýjek ýaly?

SONER
YALÇIN



SAKLI SEÇİL- MİŞLER

SİZ ONLARI
DEĞİL:
ONLAR
SİZİ SEÇTİ



* * *

Çay önümçiliginiñ 64%-i Rizeden önyär.

Erdogan rizeli bolmasa dagy çay ykdysadyýetiniň ýagdaýy niçik bolardyka? Seretseňizläň, häkimiýet «goragyna» garamazdan döwlet edarasy «Çaykur» dowamly çekilen zyýany mälim edýär.

Erdogan Ministrler Kabinetiniň 2017-nji ýyldaky 9756 belgili karary bilen 46 zawody bolan «Çaykur»-y Barlyk fondunyň (Фонд благосостояния) düzümine geçirdi. Netije: edara 2017-nji ýylda 267 million, 2018-nji ýylda 657 million, 2019-njy ýylda 635 million, 2020-nji ýylda 547 million, 2021-nji ýylda bolsa 503 million, 2022-nji ýylda 2 milliard 838 million, 2023-nji ýylda 5 milliard 883 million lira zyýan çekdi. Banklara bolan bergileri-de şonça...

Akylly-başly ekerançylyk önümçiligi, satuw işleri, bazar we ş.m. meselelerde öňe saýlanmaly «Çaykur» konserwatiw döwlet dolandyryş garaýşyndan saplanyp bilenok, zol ykdysady ýitgä uçradylýar?..

Erdoganyň «Çaykur»-y diňe saýlawlarda ulanýan «ses torbasy» ýaly görýändigini belli! (Şuňa meňzeşini bary-ýogy 2500 janköýeri bolan Superliganyň topary «Rizespor» üçinem edýär, baý, pul ýagdyrýar-a üstlerinden!) Olar muňa mynasypmy, dälmi, kimiň piňine?..

Mysal üçin, men olaryň ösen çay tehnologiýalaryndan habarlary bardyram öýdemok.



* * *

Atatürk nãmüçin çay önümçiligine üns beripdir? Çay, kofe, şeker importy döwlete agyr yük döredipdir. Meselem, 1931-nji ýylda bu görkeziji 8 million lira deňdi...

Atatürk ýerli önümçiligi ýola goýmak bilenem çäklenmedi. Medeni endikleri-de üýtgetdi. Ýagny, meseläniň ykdysady-syýasy tarapyndan başga medeni tarapy-da bardy.

A häzir näme?

Konserwativ häkimiýet döwründe Türkiýede kofe sarp edişligi osmanly endiklerine meňzedi, hamana kofe içme endigi hil bir zat ýaly bolgusyz nysaga öwrüldi. Şeýlelikde:

Kofe importy çakdanaşa ulalýar. Yzly-yzyna global «kofehanalar» açylýar. Mysal üçin: Türkiýede diňe «Starbucks»-yň sany 676 we bu san (dünyäde iň köp kofe sarp edilýän) Finlandiýada dörd! Birnäçe ýurt öz ýerli kofe dükanlaryny we medeniýetlerini goramak üçin «Starbucks» şahamçalaryna daşrak duranyny kem görmeýär.

Çaý medeniýetimiz ýok edilýär. Diňe çaymy?

Oba hojalygymyzy-ekerançylygymyzy ýok etmek üçin Turgut Özaldan bäri gelip-geçen häkimiýetler nämeleri etmedi...

Hiç kim hiç zat edenok, bähbitli iş etmek üçin ýeke ädimini ädýän ýok. Diňe «ah-wah» lakgy-lukgysy bilen günümüzü geçirip, syýasat ýöredýändiris öýdýäris.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazetini, 03.09.2024 ý. Oba hojalygy: maldarçylyk we ekerançylyk